

UDK 378.6:069.01(497.11)“1948”
378.147:069.01(497.11)“1948”
378:929 Мано-Зиси Ђ.

Милан Попадић, ванредни професор
Филозофски факултет, Универзитет у Београду
milan.popadic@f.bg.ac.rs

Оригинални научни рад
Примљен: 08.03.2021.
Прихваћен: 15.03.2021.

Музеологија на Филозофском факултету у Београду 1948–1949. године¹

Апстракт: Музеологија је као наставни предмет уведена на Филозофски факултет Универзитета у Београду школске 1948/1949. године. Иако је од раније постајала спрега музејске делатности и наставних активности при београдском Универзитету, опште друштвене промене у послератној Југославији биле су од великог значаја за увођење новог наставног предмета. Увођењу музеологије је претходило проверавање и надзирање музејских кадрова, као и универзитетских наставника историјске групе предмета. У оба случаја, и музејском и универзитетском, оцена је била неповољна. С једне стране, увођење музеологије у универзитетску наставу било је средство којим ће се надоместити „идеолошке слабости“ будућих музејски кадрова. С друге стране, универзитетска настава добила би нови предмет, управо на историјској групи Филозофског факултета где је у идеолошком смислу била „најтежа ситуација“. Па ипак, друштвена реалност, условљена малим бројем стручњака у пољу музеологије и специфичностима њихове методологије, довела је до тога да реализација музеолошке наставе на Универзитету у Београду буде поверена управо предатним музејским професионалцима чији је приступ био веома близак западноевропској традицији.

Кључне речи: музеологија, историја музеологије, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Ђорђе Мано Зиси

¹ Текст је наставак истраживања представљеног у: Milan Popadić, „Scripta manent: Muzeologija kao predmet na Filozofskom fakultetu u Beogradu (empirijsko-deskriptivna faza 1948-1978)“, *Umetnost i njena uloga u istoriji: između trajnosti i prolaznih –izama*, ed. Zoran Jovanović (Kosovska Mitrovica: Filozofski fakultet u Prištini, 2014), 695-708; Milan Popadić, „From Study Subject To Knowledge: Museology As a Course at the Faculty of Philosophy in Belgrade“, *Discussing Heritage and Museums: Crossing Paths of France and Serbia*, eds. Dominique Poulot, Isidora Stanković (Paris: HiCSA, 2017), 31–48 и Milan Popadić, „U ime naroda: Počeci muzeologije na Univerzitetu u Beogradu“, *Sedamdeset godina muzeologije na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Zbornik saopštenja sa V godišnje konferencije muzeologije i heritologije*, ur. Milica Božić Marojević, (Beograd: Centar za muzeologiju i heritologiju, 2018), 22-28.

Увод: План рада за 1949. годину

У *Плану рада за 1949. годину* Министарства за науку и културу Владе ФНРЈ разматрано је, између осталих, питање Сектора музеја и галерија.² Констатовано је да је послератна реорганизација музеја била тек формалне природе, без суштинских измена које су неопходне да би се музеји из основа прилагодили савременим потребама. Разумевши да су музеји „културно-просветне установе широког васпитног значаја“, аутори *Плана* као основу реорганизације музеја најављују узимање у обзир „што више грана људске делатности“, на основу којих ће се развити нова типологија, тематизација и категоризација музеја и галерија. Ипак, једно питање било је нарочитог значајно, тако да је издвојено под посебну тачку (II), насловљену *Музејски кадрови*. Ту читамо:

„1) Идеолошке слабости које су нарочито својствене управо музејском кадру траже систематски и енергичан захват у том погледу. У том смислу требаће:

а) провести у сарадњи са ЈСЈ³ евиденцију идејно-политичког рада на музејским установама;

б) издати предлог и план за активирање на том сектору ускладивши га са конкретним потребама струке. Активизацију на терену провести у сарадњи са ЈСЈ.“⁴

Међутим, аутори *Плана* разумели су да проблем није само у већ постојећим музејским кадровима већ и у онима који ће то тек постати. Будући да је Министарство имало ингеренције и у области културе, али и науке и високошколског образовања,⁵ понуђено је решење:

„Како музејски кадрови не стичу на универзитету ни теоретско ни практично знање о принципима и методима музеологије, указује се као потреба увођење предмета 'музеологија' на универзитет као обавезан или факултативан предмет за оне гране науке које су представљене у музејима (курзив М. П.). У том смислу израдиће се предлог за реорганизацију наставних планова односних грана науке. Овај ће предлог бити разрађен у сарадњи са Одељењем за високе школе и научне установе овог Министарства, које већ спрема реорганизацију филозофског факултета.“⁶

² План рада за 1949. годину, Министарство за науку и културу Владе ФНРЈ, 1948/49. Цитирано према: Бранка Докнић, Милић Петровић, Иван Хофман, *Културна политика Југославије 1945–1952, Зборник докумената, књига 2*, (Београд: Архив Југославије, 2009), 71–83. Ознака у Архиву Југославије АЈ; 216-24.

³ Јединствени синдикати Југославије.

⁴ Докнић, *Културна политика Југославије*, 75–76.

⁵ Шема организационе структуре Министарства за науку и културу Владе ФНРЈ дата је у Бранка Докнић, Милић Петровић, Иван Хофман, *Културна политика Југославије 1945–1952, Зборник докумената, књига 1*, (Београд: Архив Југославије, 2009), 99.

⁶ Докнић, Б., *Културна политика Југославије 2*, 76. (препис је дат са свим правописним грешкама).

„Социјалистичка музеологија“

Вратићемо се „београдском случају“, али пре тога приметимо музеологија има специфично место у развоју науке након Другог светског рата, а нарочито у периоду Хладног рата, када су научне парадигме делиле судбину подељеног света. Управо зато што је био „хладан“, битке у овом рату нису биле традиционално војног карактера већ су се често водиле, добијале и губиле у домену способности развоја, управљања и примене напретка науке и технологије. Али може ли наука да буде „капиталистичка“ или „комунистичка“? Имају ли, на пример, атоми или геоморфолошке структуре „идеолошко опредељење“? Чини се да је одговор на ово питање веома једноставан. Наравно да предмети научног истраживања немају идеолошке преференције, али научници их свакако могу имати као и научне установе, које нужно одражавају општи друштвени систем коме припадају. Због тога је јасно да када се говори о „идеолошком опредељењу“ науке, заправо се мисли на место науке и њених доприноса у одређеном друштвеном миљеу. Другим речима, историјска контекстуализација науке у Хладном рату препозната је као веома релевантна тема помоћу које се не открива само место научних парадигми у овом изазовном раздобљу већ се тумачењем научног развоја открива и сама природа сукоба.⁷ Унутар тог широког оквира позиција *музеологије* управо је у деценијама Хладног рата доживела бурне преображаје.

Пољски музеолог Војћех Глужињски је крајем седамдесетих година двадесетог века приметио да је теоријско питање утемељења музеологије као дисциплине која управља музејским делатностима будило нарочито интересовање музеолога социјалистичких земаља, где се музејима придавала важна културнотворачка, идеолошка и образовна улога.⁸ Може ли бити и да је сама идеја музеологије као научне дисциплине имала овај идеолошки предзнак? У својим надахнутим мемоарским забелешкама, чешки музеолог Винош Софка присећао се како је након његовог принудног одласка из Брна, идеја о музеологији као научној дисциплини коју је понео из домовине на Западу дочекивана са резервом, или чак са директом одбојношћу. Често је, присећа се Софка, добијао и грубе одговоре попут оног да је реч о „квинауци“ или тек „континенталној ексцентричности“.⁹ С друге стране, концепт *музеалности*, који је тих година као један од темељних појмова музеологије увео још један Чех, Збињек Странски,

⁷ Solovey, Mark. „Introduction: Science and the State during the Cold War: Blurred Boundaries and a Contested Legacy.” *Social Studies of Science*, vol. 31, no. 2, 2001, pp. 165–170; Naomi Oreskes and John Krige, *Science and Technology in the Global Cold War*, The MIT Press 2014; Aronova, Elena, Turchetti, Simone (Eds.), *Science Studies During the Cold War and Beyond: Paradigms Defected* (Palgrave Studies in the History of Science and Technology, 2016).

⁸ Wojciech Gluzinski, *U podstaw muzeologii*, Warszawa 1980.

⁹ Vinoš Sofka, *My adventurous life with ICOFOM, museology, museologists and anti-museologists, giving special reference to ICOFOM Study Series*, 1995.

својевремено је у (социјалистичкој) Немачкој Демократској Републици критикован као „буржоаски“ будући да тежи да проблематизује концепт музејских вредности, али не са позиција „класних интереса“.¹⁰ Пад Берлинског зида, 1989. године, могао је одагнати идеолошке предрасуде, али су тада настале парадигматске поделе у музеологији, и даље донекле актуелне.

Музеологија на Универзитету у Београду

Формалног музеолошког образовања на Универзитету у Београду пре Другог светског рата није било. Таква настава била је веома ретка и другде у свету иако се од средине деветнаестог века оснивају различити студијски програми, најчешће у оквиру музејских установа.¹¹ Једини прави изузетак је Универзитет у Брну, где је 1922. године основана катедра за музеологију. У осталим случајевима, када је било додира са музеолошким питањима, то се дешавало као у београдском искуству у оквиру музеја са којима су универзитети сарађивали. Тако се у Паризу 1882. године оснива висока музеолошка Школа Лувра (*École du Louvre*), која делује у непосредној сарадњи са истоименим музејом; почетком двадесетих година двадесетог века Харвард организује курс музеологије заједно са Уметничким музејом Фог, који је у саставу тог универзитета; тридесетих година двадесетог века Британско музејско друштво организује музеолошке курсеве, које су водили искусни музеалци. Другим речима, када је било универзитетског додира са музеолошким питањима, то се дешавало захваљујући ангажовању наставника у склопу музеја с којима су универзитети сарађивали сасвим слично као у Београду.

Тако је студентима Филозофског факултета готово од оснивања била позната музеална делатност, што преко универзитетских наставника, који су уједно били музеалци, што кроз редовне вежбе које су одржаване у Народном музеју у Београду. Од акта о оснивању Музеума србског из 1844. године, професори Лицеја, претече Велике школе и Универзитета у Београду, имали су значајну улогу у развоју те установе. Неколико првих чувара и библиотекара Народног музеја и Библиотеке били су уједно професори Велике школе: Ђуро Даничић (1856–1859), Јанко Шафарик (1861–1869), Стојан Новаковић (1869–1874), Јован Бошковић (1875–1880). Од 1863. године, када Лицеј прераста у Велику школу, они деле и исти кров, онај Капетан-Мишиног здања. Та веза је била колегијална, али неформална све до 1880. године, када је донет закон о изменама закона о Великој школи из 1863. године и када је реформисан Филозофски факултет (од три, про-

¹⁰ Andreas Hanslok, *Museologie und Archivwissenschaft in der DDR*, Marburg 2008.

¹¹ Jesús-Pedro Lorente, „The development of museum studies in universities: from technical training to critical museology“, *Museum Management and Curatorship*, 27:3, (2012): 238–239.

дужен је на четири године студија, а добио је и два нова предмета: етнографију и археологију).¹² Почетком 1881. године Скупштина Кнежевине Србије усвојила је Закон о Народној библиотеци и Музеју. Аутор тог закона, министар просвете и црквених дела Стојан Новаковић, иначе и сам професор Велике школе, предвидео је у члану 2: „Непосредна управа и руковање библиотеком и музејом народним, припада над библиотеком Библиотекару, а над музејом Професору археологије у Великој школи, који је у исти мах и чувар Народног музеја.“ Исте, 1881. године за професора археологије на Великој школи, указом Милана Обреновића, а управо по препоруци Стојана Новаковића, постављен је Михаило Валтровић, који је до тада на Великој школи имао звање професора архитектуре и познавања грађе.¹³ Њега је наследио Милоје Васић. Та веза између музеја и универзитета очувана је и након Првог светског рата и оснивања Краљевине СХС. Тако је између два светска рата професор историје уметности на Универзитету Владимир Петковић био директор Народног музеја (тада са називом Историјско-уметнички музеј), а његови први факултетски асистенти били су уједно кустоси.

Формално, веза је прекинута оснивањем Музеја кнеза Павла 1935. године. Тај музеј настао је спајањем Историјско-уметничког музеја и Музеја савремене уметности. Иако је Историјско-уметнички музеј био препознатљива национална установа, која је баштинила традицију Музеума србског из 1844. године, а њени „чувари“ спрегу с Универзитетом, за директора Музеја кнеза Павла постављен је дотадашњи управник младог Музеја Савремене Уметности (основан 1929. године), историчар уметности Милан Кашанин. Музеј кнеза Павла има и нарочито место у развоју музеолошког образовања. Наиме, управо ту почетком Другог светског рата, а током обуставе рада Универзитета, био је организован једногодишњи Музејски течај за студенте археологије и историје уметности. Предавачи су били: за музеологију др Боривоје Дробњаковић, за технике обраде музејских објеката Ђорђе Мано-Зиси, за историју уметности др Милан Кашанин, за нумизматику др Владимир Мошић, за конзервацију Миле Духаћ, за архитектуру арх. Иван Здравковић и за археологију др Миодраг Грбић.¹⁴

Управо је то контекст у коме срећемо реченице које вреди поновити: „Како музејски кадрови не стичу на универзитету ни теоретско ни практично знање о принципима и методима музеологије указује се као потреба увођење предмета 'музеологија' на универзитет као обавезан или факултативан предмет за оне гране науке које су представљене у музејима. У том смислу израдиће

¹² *Сто година Филозофског факултета*, Београд, Народна књига, 1963 (уредник Радован Самарцић), 32,

¹³ (Бранко Гавела, Драгослав Срејовић, Загорка Летица), „Катедра за археологију“, *Сто година Филозофског факултета*, Београд, Народна књига, 1963 (уредник Радован Самарцић), 274.

¹⁴ Aleksandar Bandović, „Музејски курс и археологија током II светског рата у Београду.“ *Etno-antropološki problemi* 9/3 (2014): 625-645.

се предлог за реорганизацију наставних планова односних грана науке. Овај ће предлог бити разрађен у сурадњи са Одељењем за високе школе и научне установе овог Министарства, које већ спрема реорганизацију филозофског факултета.¹⁵ Другим речима, требало је „увести предмет ’музеологију’ на универзитет“, али је и универзитет ваљало „увести“ у нови друштво-политички систем. После завршетка Другог светског рата, поред неопходности обнове и изградње разрушене земље, нова југословенска власт морала је да размотри и проблем образовања оних који ће ту земљу обновити и изградити. Отуда је и проблем универзитетске наставе, па и Универзитета у Београду био од изузетног значаја. То се односило нарочито на питање наставних кадрова. Јер ако су се нови студенти могли уписати, ипак није било лако пронаћи нове наставнике. Ево једног закључка о тој теми из 1949. године, а из фонда Идеолошке комисије Централног комитета СКЈ: „Питање наставних кадрова представља посебан проблем ... [Д]обар део наставног кадра на овим катедрама због свога непријатељског става или због запарложености, штетно утиче на наставу, уносећи у њу буржоаска схватања. (...) Релативно је најтежа ситуација у погледу наставног кадра на катедри Историје.“¹⁶ Индикативно је и то што је Министарству за науку и културу Владе ФНРЈ Универзитет у Београду 1949. године упутио и допис у коме су дате идеолошко-политичке карактеристике неколико професора Филозофског факултета, првенствено оних с Катедре историјских наука и то углавном негативно означених.¹⁷ Тако се увођење музеологије у студијски програм Филозофског факултета у Београду после Другог светског рата тицало два веома важна институционална аспекта – универзитетског и музејског. И један и други били су, као што видимо, строго надгледани. Па ипак, континуитет предратне спреге Музеја и Универзитета настављен је на специфичан начин, или, боље рећи, посредством једне нарочите особе.

Ђорђе Мано Зиси, први професор музеологије на Филозофском факултету у Београду

Реченица у оквиру *Плана рада за 1949. годину* Министарства за науку и културу о „потреби увођење предмета ’музеологија’ на универзитет“ звучи као најавна. Реч је заправо о констатацији. Пре званичних програма студија (у којима

¹⁵ Доникић, Б., *Културна политика Југославије* 2, 76.

¹⁶ Милан Ристовић, „Један документ о стању на југословенским универзитетима и факултетима после Другог светског рата“, у: *Годишњак за друштвену историју*, 17, sv. 3 (2010): 97–98. Катедра историјских наука Филозофског факултета је од септембра 1948. године до 1956. године обухватала групе III – историјску, IVA – археолошку и IVБ – историјскоуметничку. Према: Радован Самарцић, уред., *Сто година Филозофског факултета* (Београд: Народна књига, 1963), 253.

¹⁷ Бранка, *Културна политика Југославије* 2, 514–520.

се понекад појављују и предмети који никада нису били предавани),¹⁸ о томе сведочи *Записник* саветовања Катедре историјских наука одржаног 19. априла 1949. године. У њему налазимо следећу белешку: „Проф. Мано-Зиси поставља питање у коме ће обиму полагаати музеологију студенти IV г. који су његов курс слушали свега два семестра, ма да план предвиђа да се тај предмет слуша 4 сем. Решено је да студенти IV год. IV групе полагају тај предмет у оном обиму у ком је предаван.“¹⁹ Ако су студенти четврте године у пролеће 1949. слушали музеологију два семестра, јасно следи да је настава почела у претходном семестру, 1948. године. Такође видимо и име наставника задуженог за тај предмет. Другим речима, поуздано се може тврдити да је у зимском семестру школске 1948–1949. године отпочела настава из музеологије на Филозофском факултету у Београду, а да је први предавач тог предмета био Ђорђе Мано-Зиси.

Ђорђе Мано-Зиси рођен је 1901. у Будимпешти, а преминуо је у Београду 1995. године.²⁰ Филозофски факултет у Београду завршио је 1925, специјализовао се за класичну археологију у Берлину, а од 1928. ради у Народном музеју у Београду, све до пензионисања 1970. године. У Народном музеју био је шеф Античког одељења, а поред тога, био је и научни саветник Археолошког института у Београду, члан немачког Археолошког института и Археолошког института у Бечу. Ево и једне емотивне биографске цртице: „... Ђорђе Мано-Зиси предавао је падајући у праве заносе. Све је у његовим излагањима било подређено пре-наглашеној патетици доказивања. Стицао се утисак као да је Ђорђе Мано-Зиси под каквом оптужбом изведен пред неки преки суд, који му је оставио прекратко време да докаже своју невиност. Говорио је збуњено, прескачући задихано логички ред својих реченица, али се могло наслутити да је то човек образован, искрено заљубљен у своју струку и да поседује несумњив ликовни сензибилитет.“²¹ Још једну такође веома занимљиву белешку о Мано-Зисију, из предратног доба, оставио је и Милош Црњански у разговору за београдске дневне новине *Време*, од 15. априла 1933. године. Црњански је Мано-Зисија затекао „у собама за рад Народног музеја“ и препознао га као „десну руку управника, младог историчара уметности, увек насмејаног“. Поставио му је питање: „Да ли сте и Ви, у свом тешком раду разочарани?“ Мано-Зиси је симптоматично одговорио:

¹⁸ Самарџић, *Сто година*, 267.

¹⁹ Arijha Filozofskog fakulteta u Beogradu, Odeljenje za istoriju 1949. godina..

²⁰ Миодраг Јовановић, „Ђорђе Мано-Зиси“, *Гласник Српског археолошког друштва*, Књ. 12, (1996): 283–285. Веома је битно напоменути да је поред Мано-Зисија, који је предавао музеологију на Катедри за историју на Филозофском факултету, био још ангажован и др Боривоје Дробњаковић (1890–1961) за студенте етнологије.

²¹ Дејан Медаковић, *Ефемерис: хроника једне породице*, књига 2 (Београд: БИГЗ, 1991).

„Нисам још, јер се држим реалности“.²² Професор Мано-Зиси остаће професор музеологије на Филозофском факултету четврт века, до 1973. године.²³

Ђорђе Мано-Зиси био један од предавача на Музејском течају одржаваном у Музеју кнеза Павла током Другог светског рата, који је у идеолошком смислу могао бити више него упитан за нове власти.²⁴ Такође, садржај предавања из музеологије на Филозофском факултету у Београду, које је конципирао Мано-Зиси, одређен је препознатљивом музеолошком парадигмом Школе Лувр и тек допуњеним сопственим (свакако не малим) професионалним искуством предавача. На пример, у скриптима Мано-Зисија налазе се, уз опште премисе чији се извор може препознати у Базеновом *Музеолошком курсу*,²⁵ и илустративни примери из Народног музеја у Београду, који су његовим студентима били свакако познати.²⁶ Резултат је била усредсређеност наставе на институцију музеја и музејски предмет као темељни музеолошки проблем.²⁷ У то доба, источноевропска и централноевропска музеологија развијала се у прилично другачијем смеру: трагало се за научним устројством дисциплине и њеним теоријским обрисима, који су се лагано, али сигурно одвајали од институције музеја.²⁸ Другим речима – ако из академског контекста пређемо у идеолошки контекст – предмет који је установио Ђорђе Мано-Зиси на Филозофском факултету у Београду била је једна сасвим „западњачка“ музеологија, примењена у „локалном“ миљеу.

Закључак: Реалполитичка музеологија

Увођење музеологије на Филозофски факултет у Београду, 1948. године, био је сплет више идејних токова. С једне стране, акумулација струковног знања стечена у музејском искуству тражила је моделе академске – научне и наставне – артикулације. У том смислу је „београдски случај“ део општих стремљења у музеалној делатности везаних за средину двадесетог века.²⁹ С друге стране, промена управљачког модела у Југославији након Другог светског рата тежила је већој контроли (између осталог) и образовног процеса и културне размене.

²² М. Ц., „Наше старине“, *Време*, 15.4.1933, 19.

²³ Ђорђе Мано-Зиси, „Музеологија као наставни предмет на Филозофском факултету у Београду.“ *Informatica Museologica*, 1–3 (1984): 11–13.

²⁴ Bandović, „Музејски курс“, 625–645.

²⁵ Germain Bazin, *Museologie: cours de Mr Germain Bazin*, (Paris: [École du Louvre], 1950).

²⁶ Popadić, „Scripta manent“, 708.

²⁷ Andre Gob i Noemi Druge, *Muzeologija: istorija, razvoj i savremeni izazovi* (Beograd: Clionarodni muzej 2009), 10.

²⁸ Zbinjek, Stransky, „Pojam muzeologije“, *Muzeologija* 8 (1970): 2-39.

²⁹ Lorente, „The development of museum studies in universities“, 239.

Једна од тачака сустицања тих проблема препозната је управо у музеологији као систематизованом знању о уређењу, вредновању, тумачењу и представљању корпуса баштине. Ни у овом контексту „београдски случај“ није изузетак међу социјалистичким земљама у којима је реорганизација или оснивање музеја, те њихова ревалоризација у друштву, узела маха у првим послератним годинама. Ипак, уз једну битну специфичност. „Трећи пут“ на који је Југославија ступила након 1948. године омогућио је да и парадигме западних вредности (свакако, веома адаптиране) постану део званичне културе. Отуда не чуди толерантност власти према решењима која можда нису била идеолошки пожељна, али јесу била реалполитички прихватљива.

Коначно, брига о старинама након Другог светског рата у Србији ушла је у потпуно нову фазу. Уз увођење музеологије у наставу, треба приметити и да је приручник Милана Духаћа из 1949. године, са насловом *Одржавање музејских предмета*, дуго година остао незаобилазна литература за назначену проблематику. О стратегији бриге о старинама у том тренутку добро сведочи *Уводна напомена* првог броја новустановљеног београдског часописа *Музејски приручник*, такође из 1949. године. Зато за крај остављамо текст којим је уредништво (Милорад Панић Суреџ, Миленко Филиповић и управо Ђоређе Мано-Зиси) увело своје читалаштво у следећу етапу бриге о старинама и у коме се може осетити атмосфера нове парадигме. То је, чини се, сасвим добар закључак и о разлозима и сврси увођења музеологије на Универзитет у Београду, а најављује и један нови истраживачки задатак: шта је био и с којим циљевима је основан „Музеолошки савет Министарства просвете НР Србије“?³⁰

Прилог 1.

УВОДНА НАПОМЕНА

Интересовање за материјално културно наслеђе у нашој социјалистичкој отаџбини из дана у дан расте. Јединствене уметничке вредности, историјска и књижевна сведочанства, средњовековне архитектонске споменике, многобројне примерке народног стваралаштва израженог у дрвету, камену, металу и тканинама, све оно што је наш човек својим умом и рукама створио обогаћујући свој живог и културу уопште – данас с пуном пажњом заштићују и обезбеђују наше народне власти, систематски проучавају многи радници на пољу друштвених наука, упознају хиљаде студената и омладинаца, поштују и усвајају широке трудбеничке масе.

³⁰ *Музејски приручник 1. Основна упутства о организацији и раду завичајних музеја*, Београд: Просвета, 1949, 3-4.

Такво интересовање за културно наслеђе код нас је већ постало покрет, и то покрет који нема никаквих веза са односом према културном наслеђу у бившем грађанском друштву. То је и сасвим разумљиво, јер је изучавање прошлости наших народа у социјалистичкој Југославији саставни део политичко-просветног и научноистраживачког рада многих савезних и републичких надлештава и установа, као на пример: министарстава просвете, комитета за високе школе и научне установе, завода за заштиту споменика културе, конзерваторских завода, музеја, историјских, уметничких и археолошких института академија наука, школа ликовних уметности итд. Ако апарату свих ових установа додамо и ону густу мрежу сарадника и повереника на терену, које има свака од њих, онда се приближно може добити претстава о броју људи непосредно заинтересованих и удружених на раду око материјалног културног наслеђа; уз то се стално мора имати у виду и страсна жеља народних маса да што потпуније и што верније упознају завештања својих предака.

Да би се олакшао рад свим овим трудбеницима, као и да би се правилно тумачило и популарисало наше културно наслеђе, Музеолошки савет Министарства просвете НР Србије покрене овај „Музејски приручник“. У његовим свескама, које ће излазити повремено, третираће се редовно на популаран начин, али научно тачно, најважнији и најнепосредније проблеми у раду на музејским објектима. Уочавање предмета, распознавање доба и културе којима припада, његова заштита и мере за очување, упознавање друштвених услова у којима је објект настао – то су питања којима ће се првенствено бавити „Музејски приручник“.

Уредништво

Literatura i izvori

Vreme, 1933.

- Aronova, Elena, Turchetti, Simone (eds.), *Science Studies During the Cold War and Beyond: Paradigms Defected*. London: Palgrave, 2016.
- Bandović, Aleksandar. „Музејски курс и археологија током II светског рата у Београду.“ *Etnoantropološki problemi* 9/3 (2014): 625-645.
- Bazin, Germain. *Museologie: cours de Mr Germain Bazin*. Paris, [École du Louvre], 1950.
- Doknić, Branka, Milić Petrović i Ivan Hofman. *Kulturna politika Jugoslavije 1945-1952, Zbornik dokumenata, knjiga 2*, Beograd: Arhiv Jugoslavije, 2009. (ćirilica)
- Gob Andre, Noemi Druge, *Muzeologija: istorija, razvoj i savremeni izazovi*. Beograd: Clio-Narodni muzej, 2009.

- Jovanović, Miodrag. „Đorđe Mano-Zisi“. *Glasnik Srpskog arheološkog društva*, Knj. 12, (1996): 283–285. (ćirilica)
- Lorente, Jesús-Pedro. “The development of museum studies in universities: from technical training to critical museology.” *Museum Management and Curatorship*, 27:3, (2012): 237–252.
- Mano-Zisi, Đorđe. „Музеологија као наставни предмет на Филозофском факултету у Београду.“ *Informatica Museologica*, 1–3 (1984): 11–13.
- Maroević, Ivo. *Uvod u muzeologiju*. Zagreb: Филозофски факултет Свеучилишта у Загребу, 1993.
- Medaković, Dejan. *Efemeris: hronika jedne porodice*, knjiga 2, Београд: BIGZ, 1991. (ćirilica)
- Naomi Oreskes and John Krige, *Science and Technology in the Global Cold War*, Cambridge: The MIT Press 2014.
- Popadić, Milan. „From Study Subject To Knowledge: Museology As a Course at the Faculty of Philosophy in Belgrade“. *Discussing Heritage and Museums: Crossing Paths of France and Serbia*, eds. Dominique Poulot, Isidora Stanković, Paris: HiCSA, 2017, 31–48.
- Popadić, Milan. „Scripta manent: Музеологија као предмет на Филозофском факултету у Београду (емпиријско-deskriptivna фаза 1948–1978)“, *Уметност и њена улога у историји: између трајности и пролазних – изама*, ed. Zoran Jovanović. Kosovska Mitrovica: Филозофски факултет у Приштини, 2014, 695–708.
- Popadić, Milan. „U ime naroda: Počeci muzeologije na Univerzitetu u Beogradu“, *Sedamdeset godina muzeologije na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Zbornik saopštenja sa V godišnje konferencije muzeologije i heritologije*, ur. Milica Božić Marojević, Београд: Центар за музеологију и херитологију, 2018, 22–28.
- Ristović, Milan, „Један документ о станју на југословенским универзитетима и факултетима после Другог светског рата.“ *Godišnjak za društvenu istoriju*, 17, sv. 3 (2010): 91–109. (ćirilica)
- Samardžić, Radovan, ured. *Sto godina Filozofskog fakulteta*. Београд: Народна knjiga, 1963. (ćirilica)
- Solovey, Mark. „Introduction: Science and the State during the Cold War: Blurred Boundaries and a Contested Legacy.“ *Social Studies of Science*, vol. 31, no. 2, (2001): 165–170.
- Stransky, Zbinjek, „Pojam muzeologije“, *Muzeologija* 8 (1970): 2–39.

Summary

Milan Popadić, PhD

Museology at the Faculty of Philosophy in Belgrade in academic year 1948/1949

Museology was introduced as a subject at the Faculty of Philosophy of the University of Belgrade in the academic year 1948/1949. Although the connection between museum professionals and educational activities at the University of Belgrade had been established long before, general social changes in post-war Yugoslavia were of great importance for the introduction of a new subject. The introduction of museology was preceded by supervision of museum staff, as well as university professors. The evaluation was disapproving, both in museums and at the university. The “old” past had to be given a “new” clothes, and museology, understood as a combination of museum activities and higher education, was seen as an appropriate instrument for achieving such a goal. On the one hand, the introduction of museology into university program was a resource to prevent the “ideological weaknesses” of the future museum staff. On the other hand, university program would get a new subject, precisely in the historical group of the Faculty of Philosophy, where ideological situation was seen as the most difficult and unacceptable. Nevertheless, the social reality, conditioned by the small number of experts in the field of museology and the specifics of their methodology, led to the situation that introduction of museology at the University of Belgrade to be entrusted to pre-war museum professionals, with approach close to Western European tradition.

Keywords: museology, history of museology, University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Đorđe Mano Zisi